

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 22. marcija 1901.

Politični oddelek.

Iredentizem in pangermanizem.

Glasilu slovenskih in hrvatskih državnih poslancev, na Dunaju izhajajoči „Süden“ je priobčil naslednji jako zanimivi članek:

Kdor zasleduje razvoj avstrijske politike in opazuje postopanje posameznih političnih in narodnih skupin, temu je moral pasti v oči kontrast v vedenju italijanskih poslancev našega Primorja, kontrast, kateremu se na prvi pogled pozna, da je preračunjen.

Na Dunaju so ti ljudje dobri Avstrijci. Pritožujejo se sicer radi vlade, toda pred vratmi vseh ministrov jih je vedno dovolj ter se čutijo srečne, ako se jim kak minister milostno nasmehlja, da, osreči jih celo smehljaj kakega nižjega ministrskega uradnika, prosijo za koncesije in zahtevajo miloščin ter so najlojalnejši podaniki. V Trstu in v Istri je pa stvar popolnoma drugačna! Ondu so ti ljudje samo italijanski poslanci; ondu ni avstrijskega prebivalstva italijanske narodnosti, kakor zatrjujejo na Dunaju, marveč sta jim Trst in Istra dve pokrajini, ki po božjih in prirodnih zakonih spadata k apeninskemu polutoku. Ondi stojijo ti ljudje na čelu stranki, ki se vsak trenotek poslužuje hrumečih demonstracij, bodi na ulici, v kavarnah, v gledališčih, da, celo tudi v cerkvi.

Ondi stojijo ti ljudje na čelu stranke, ki odpošilja svoje časnikarje v Rim, kjer v objemu z najhujšimi iredentisti vzklikajo na banketih: „Živio italijanski Trst! Dol z Avstrijo!“ Z jedno besedo: na Dunaju so ti ljudje Avstrijci italijanske narodnosti, v Trstu pa „neodrešeni Italijani“, katere je le kleta usoda priseljala pod Avstrijo, kateri pa se hočejo jednako odtrgati od Avstrije, kakor sta se odtrgala Milan in Benečija. Sad mora samo dozoreti, kakor je to izrekla pri neki priliki „La nuova Au-

tologia“, v kateri je pisal pred nekaterimi dnevi umrši italijanski publicist Boglietti. Potem pade ta sad sam od sebe v naročje materinski zemlji.

Ta kontrast v vedenju nazivljejo gospodje Latinci, kateri smatrajo Trst, Goriško in Istro za „Venezio Giulio“, kakor politično modrost, oni smatrajo svoje vedenje kakor macchiavelizem najfinejše vrste.

Mi Hrvatje in Slovenci, ki visoko čislamo odkritosrčnost jednako v privatnem življenju kakor v javnosti, imenujemo to vedenje seveda drugače.

Tudi nočemo ožigosati nastopanja iredentistov s stališča morale, saj je isto tako s političnega kakor i z duševnega stališča največja nesmisel. Ali verujejo gospodje Latinci prav za resno, da bodo svoje iredentistiške želje sploh kedaj videli uresničene? Oni zamorejo te želje in nade gojiti, saj nam je znano, da se te nade podpirajo celo iz Italije, a te želje in nade so naravnost smešne. Kje je dobiti resno mislečega človeka, ki bi hotel verjeti, da Italija zamore iredentistiške nakane omogočiti s silo?

Jeden najpopularnejših listov v Italiji, „Corriere della Sera“ ima na Kitajskem prav izbornega poročevalca. Ta poročevalec je poslal svojemu listu dopis o oboroženju italijanskega vojaštva, kateri dopis vzbuja kar grozo. Italijansko vojaštvo ni preskrbljeno niti z najpotrebnejšimi rečmi. Vse je v neredu, vsega manjka, niti sledu ni prave vojaške organizacije. Isti poročevalec pravi, da, ako bi šlo na Kitajskem resno za vojno, bi se Italijanom jednako godilo, kakor se jim je godilo v Abesiniji.

Mi pa trdimo, da bi se jim godilo še mnogo slabše, kakor svoj čas pri Kustoci in Visu. Resnično je sicer, da so Italijani l. 1866. v kljub svojim porazom dobili Benečijo, a za to pridobitev se imajo zahvaliti le takrat Italiji ugodni konstelaciji. Danes take konstelacije ni več, katera bi pomogla Italiji do Trsta tako, da bi se Jadransko morje moglo spremeniti v italijansko jezero.

Rusija, Anglija in Francija bi tega nikdar ne dovolile, najmanj pa Nemčija, sedanji zaveznik Italije. Ako člani italijanskega kluba prečitajo knjigo francoskega publicista Andreja Cherodema „L' Europe et la question d' Autriche un senil du XX siècle“ najdejo ondi več ko dovolj podatkov za dejstvo, da se hoče Nemčija razširiti preko Trsta in od tu dalje na Iztok. Ako pa gospoda Benatti in Hortis ne verujeta tem podatkom, pa se naj zaupno informujeta pri gospodih Wolfu in Schönererju, katera sta o pangermanskih težnjah popolnoma poučena. Potem izvesta, da se ti gospodje pomilovalno posmehujejo njihovim iredentistiškim željam. Velika Germanija treba Trsta zase; ona hoče gospodariti od Trsta do Hamburga in tako razširiti svoj kulturni in trgovinski vpliv tudi na Iztok do perziškega zaliva.

To so začeli spoznavati tudi v Italiji in jeden najresnejših italijanskih listov „La Stampa“ je nedavno opozoril na to pangermansko stremljenje, da potegne Avstrijo v nemško carinsko zvezo ter tako izvrši prvi korak do uresničenja velikonemških teženj.

„La Stampa“ je tudi izrekla, kako velikanski gospodarski poraz za Italijo bi bila ta pangermanska nakana. A list ni izvajal logičnih posledic iz tega. Prva logična posledica bi bila, da se odpravi iredentizem, kajti iredentizem dela samo gaz pangermanizmu.

Pangermani radi tega tudi dovoljujejo iredentovcem njih zabavo s peatoničnimi manifestacijami ter vplivajo vmes s svojim pangermanizmom. Kajti Germanom gre pred vsem za to, da ne dajejo pravic Hrvatom in Slovencem. Ko pa pride trenotek obračuna bodo Germani z jednim mahljajem podrli ves iredentizem.

Oni element, kateri se bori proti iredentizmu, in proti kateremu tudi iredentizem najstrupenejše pušice strelja, bi bil jedini faktor, ki bi se z uspehom zoperstavil tudi pangermanizmu in ga zamogel tudi odpraviti, ta element so Hrvatje in Slovenci.

Hrvatski gimnazij v Pazinu ni ne le delo pravičnosti, marveč tudi delo političnega silobrana. Kajti ne samo pravica, marveč tudi politična potreba zahteva zasnove hrvatskih in slovenskih šol v celem Primorju. Italijani, ki se temu protivijo, menijo morda, da služijo iredentizmu; v resnici služijo tendencam Wolfa in Schönererja. Zveza vseh hrvatskih in slovenskih pokrajin v jedno samostojno državno zvezo ob Adriji bila bi nepremagljiva trdnjava nasproti germanskim pobožnim željam.

Žal, da tega nečejo v naše veliko začudenje spoznati ne na Dunaju ne v Pešti. Toda pride dan, ko prisili dan potreba voditelje naše države do tega spoznanja. Tudi Madjari naj pazijo! Začasno podpirajo pangermani madjarsko politiko, katera jim služi, a Madjari se udajajo veliki iluziji, če menijo, da jim nemški tok prizanesa ali če celo menijo, da jim v odločilnem trenutku Nemci prepuste ves vpliv na Iztok, o katerem danes sanjajo . . .

Po iredentizmu posredno podpiran pangermanizem preti obstanku monarhije. Jedin o mi (Hrvatje in Slovenci)

jo zamoremo oteti in bomo to tudi storili — proti volji kratkovidnih državnih krmilarjev.

Politični pregled.

Državni zbor ni imel seje od petka do srede popoldne. V petek je dognal prvo branje investicijskega predloga, ki se je odkazala odseku, a pride bržčas šele po Veliki noči na dnevni red. Zasedanje bo trajalo do 28. marca. V tem času se namerava rešiti nekaj manjših predlog. Čehi silijo, naj pride na vrsto tudi zakon o žganju, kar se pa najbrž ne posreči, ker se tem Nemci upirajo, Ti namreč žele ustvariti nekak punktum med zakonom o žganju ter med investicijami, boječ se, da bi sicer Čehi investicijsko predlogo preprečili. Po veliki noči se zopet snide državni zbor, zajedno pa bodeta tudi zborovati delegaciji. Kadar bo to končano, se skličejo deželni zbori. To se utegne zgoditi koncem meseca maja.

Deveturni delavnik. — Socialnopolitični odsek poslanske zbornice je vladni načrt glede uvedanja deveturnega delavnika v premogokopih premenil v tem smislu, da se uvede deveturni delavnik za vse rudarje in sicer za tri leta, potem pa se uvede osemurni delavnik.

Nemška nestrpnost. — Dunajsko županstvo je odslavilo iz službe vse tiste začasno nastavljene uradnike, ki so pri ljudskem štetju označili kak slovanski jezik kot svoj občevalni jezik.

Nemški nacionalci gorenje-avstrijski so imeli minoli teden shod, na katerem so sklenili, da začno v državnem zboru obstrukcijo, kakor hitro bi vlada Slovanom dala kako koncesijo ali kakor hitro bi se obnovila desničarska večina.

Mrzel curek je šinil te dni iz veleoficijozne „Wiener Abendpost“ na francosko časopisje, ki se je na nedostojen način bavilo z osebo nadvojvodov Frana Ferdinanda in Otona.

Rusija. — Pravoslavna cerkev je izobčila velikega pisatelja grofa Leva Tolstega. Mej ruskimi visokošolci je nastalo revolucionarno gibanje, vsled katerega se je car s celim dvorom v največji zimi preselil na svoje letovišče „Carskoje Selo“.

Macedonija. — Iz povse zanesljivih virov se poroča, da je v Macedoniji prenehalo revolucionarno gibanje, in da vlada mir. Bolgarska pač skuša provzročiti nemire, pa brez uspeha.

Vojna v južni Afriki. — Buri so odklonili mirovne pogoje angleške vlade in bodo vojno nadaljevali.

Kitajska. — Mej Angleži in mej Rusi je zadnje dni nastal v Tientsinu tako oster konflikt, da se je ves svet ustrašil, češ, da je vojna neizogibna. Za sedaj se je ta konflikt še poravnal, ali napetost mej Rusijo in Angleško je tolika, da jo z bojznijo opazujejo druge države.

Obrtnija.

O industriji nafte.

Zapadno evropsko časopisje zasleduje z neko bojznijo, a s posebnim zanimanjem delavnost industrijalcev nafte z ozirom na velikanski svetovni naftini kartel, ki bi se utegnil danes ali jutri izvršiti. Ako se to svetovno gorje zgodi, tedaj bodo odjemalci petroleja in drugih naftinih pridelkov prisiljeni, plačevati take cene, kakoršne bodo narekali ti mogočneži, lastniki kartelov, ker jih ne bode ovirala več nikaka konkurenca.